עם התשובה אין בפני עצמה לא נימא דלא כרבי. תימה לי דהוה מלי למימר מיתה ויו"כ מכפרות עם התשובה על כל עבירות שבתורה אבל בלא תשובה יש עבירות שאינן מכפרות עליהן כגון פורק עול ומגלה פנים ומיפר ברית ויש לומר דספרי שפי מפני לא נמי ולא דומיא דסיפא דקתני ועל החמורות הוא תולה עד ביום יו"כ ויכפר דהיינו בכל עבירה לחודיה דלחיה מכפרת בלא יו"כ ס"ל ר"ש:

חוץ מפורק עול. בסוף פ"ק דשבועות (דף יג.) נפקא ליה מקרא כי דבר ה' בזה זה הפורק עול ומגלה פנים בתורה ולה מצותו הפר זה המפר ברית בשר הברת תברת הברת לפני יום הכפורים הברת לאחר יו"כ יכול אפילו עשה תשובה ת"ל עונה בה לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה והקשה הרב רבי שבתי מפוטרלייגים ז"ל אמלי

מסורת הש"ס

אבל להחזות אפילו מעל מזבחי ומה זה שספק יש ממש בדבריו ספק אין ממש בדבריו ועבודה דוחה שבת קל וחומר לפקוח נפש שדוחה את השבת נענה רבי אלעזר ואמר ומה *מילה שהיא אחד ממאתים וארבעים ושמונה איברים שבאדם דוחה את השבת קל וחומר לכל גופו שדוחה את השבת רבי יוסי בר' יהודה אומר °את שבתותי תשמורו יכול לכל ת"ל *אך חלק רבי יונתן בן יוסף אומר °כי קודש היא לכם היא מסורה בידכם ולא אתם מסורים בידה ר' שמעון בן מנסיא אומר °ושמרו בני ישראל את השבת *אמרה תורה הלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה א"ר יהודה אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא דידי עדיפא מדידהו *°וחי בהם ולא שימות בהם אמר רבא *לכולהו איתא להו פירבא בר מדשמואל דליתא ליה פירבא הר' ישמעאל דילמא כדרבא *דאמר רבא מאי טעמא דמדתרת חזקה אין אדם מעמיד עצמו על מטנו ואי מודע ידע דקאי לאפיה ואמר אי קאי לאפאי קטילנא ליה ותתורה אמרה בא להרגך השכם להרגו ואשכחן ודאי ספק מגלן הר' עקיבא נמי דילמא כדאביי דאמר אביי *מסרינן ליה וזגא דרבנן לידע אם (ז) ממש בדבריו ואשכחן ודאי ספק מנא לן וכולהו אשכחן ודאי ספק מנא לן ודשמואל (ג) ודאי ליה ליה פירבא אמר רבינא ואיתימא רב נחמן בר יצחק *טבא חדא פלפלתא חריפא ממלא ענא דקרי: **מתני'** הטאת ואשם ודאי מכפרין °מיתה ויו"כ מכפרין עם התשובה תשובה מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל לא תעשה ועל החמורות *הוא תולה עד שיבא יו"כ ויכפר *דאומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה *אחטא ויו"כ מכפר אין יו"כ מכפר "עבירות שבין אדם למקום יו"כ מכפר "עבירות שבין אדם לחבירו אין יו"כ מכפר עד שירצה את חבירו *דרש ר' אלעזר בן עזריה °מבל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום יו"כ מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יו"כ מכפר עד שירצה את חבירו אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין *מי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר °וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם ואומר °מקוה ישראל (*ה') מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל: **גמ'** אשם ודאי אין אשם תלוי לא והא כפרה

מסורת הש"ס

אבל לפקוח. כגון שיודע ללמד זכות על אדם שנדון בכ"ד ליהרג: ומצוה. תשובה שמוחה את הסכנה מפסיקה להלכה נפש: ופס מילה. שהוא מיקון אחד מאיבריו של אדם דוחה את הסכנה לפי שחיינן עליה כרת לאחר זמן כך סטיה בתוספתא דשבת:(נ) יכול לכל. לפי תורה אור לפיקוח נפש: ושמרו בני ישראל את השבת. כדי לעשות שבתות אחרות יזהרו בשבת זו בקיום שמירת שבתות הרבה: אין אדם מעמיד את עצמו. מלהגיל את ממונו מיד גנב והלי גנב דאתי כמתקרב מידע ידע דקאי בעל הבית באפיה והדעתא דהכי אתא דמימר אמר כי קאי לאפאי קטילנא ליה ואין זה ספק נפשות אלא אבל לפקוח נפשות והתורה אמרה לו כאן אחרי שכא להורגך השכם להורגו: דאמר אביי. בסנהדרין (דף מג.) על ביולא ליסקל ואמר יש לי זכות ללמד על עצמי דקאתי אתם מחזירין אותו אפילו ארבע ומתם פעמים ובלבד שיהא ממש בדבריו והוינן בה מאי ידעי ואמר אביי מסרינן ליה וזגא דרבנן ממלגין אותו עד בית הסקילה ואם אמר יש לי ללמד זכות על עצמי ישמעו אלו אם יש ממש בדבריו אם לאו והכי אמר אביי בהן העובד אילה לאמיתו אמר אמר דהכי עבדי ליה: ואשכחן. מהכא דאדאי פיקוח נפש מתלגין אכל ספק לא אמרינן מיקה וקולהו אמר כגון אך חלק אילה לאמיתו דודאי פיקוח נפש קא ממעט ולא ספק וכן ולא אתם מסורין בידה לאמות (ד) ודאי וכן חלל עליו כדי שישמור ודאי שבתות הרבה: דשמואל ליה ליה פירבא. אמר עשה אדם המלות ביותר בהם דהכא ודאי ולא שיבא בעבירתה לידי ספק מיתה אלמא מתלגין על הספק: מדא אגלגלא. גרעין אחד: **מתני'** הטאת ואשם ודאי. הם הדלי נתקן: (ג) דאמר דיש אמר מילה ובו' בתוספתא

הגהות הב"ח

(א) גמ' וזגא דרבנן לידע אם ר"ל בשם ר"ל בשם דרבנן לידע אם (ב) ודאי ליה ליה ר"ל ודאי ליה ליה: (ג) דאמר דיש אמר מילה ובו' בתוספתא

עין משפט נר מצוה

פה א מיי' פ"ל מהלכות תשובה הלכה ג:

פו ב ג מיי' שם פ"ד הלכה ח:

פו ד ה מיי' שם פ"ב הלכה ס:

פח ו מיי' פ"ג מהלכות שבועות הלכה ס:

(וסי' תוס' בטוטות יג. ד"ה בטומר)

כתובות מה. ע"ש כה. נד.

[תוספות יומא]

[בסנהדרין מב.]

[בסנהדרין מב.]

[בסנהדרין מב.

מצוות שבין אדם לחבירו

א. מאה מ"ו משנה א' אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז. והטעם משום דהוי טוב לשמים ולבריות: ובזה נאמר כי מרי מעלליהם יאכלו. וקשה דהשיב במתניתין גם תלמוד תורה ומה טוב לבריות יש בזה יותר מבכל המצות שבין אדם למקום? ואפשר לומר לפי מ"ש בס' נפש החיים דכמו שתחלת בריאת העולם היתה בשביל התורה ואם לא בריתי יומם ולילה חוקי שמים וארץ לא שמתי, כמו כן קיום הבריאה בכל רגע תלוי בתלמוד תורה ואילו היה נפסק רגע אחד לימוד התורה בכל העולם הי', תיכף תתבטל כל המציאות ונמצא שכל הלומד תורה יש לו חלק בקיום כל הבריאה כולה, ואין לך טוב ומטיב לבריות יותר מזה.

ב. ובשירוש הרא"ש שם כתב (הטעם) דהקב"ה חפץ במצות שבין אדם לחבירו יותר מבמצות שבין אדם למקום. וקשה דבמ' מי שמתו (כ') שריך וליגמר מהתעלמת דכבוד הבריות דחמה מצוה דאורייתא. ומשני ממונא שאני ושירש"י ממונא קיל מאיסורא. וכן בס' אלו מציאות שריך בגמרא מי דחיגן איסורא מקמי ממונא. ומוכח מזה דמצות שבין אדם למקום חמורות יותר ממצות שבין אדם לחבירו. ובאמת צריך לתבין הטעם לזה. דהנ יש בכלל מאתים סגה. דהרי כל המצות שבין אדם לחבירו הן ג"כ בין אדם למקום ולמה יברע כחן במה שהן גם בין אדם לחבירו? וזה טעם דברי הרא"ש. דמצות שבין אדם לחבירו חמורות יותר דהתרחיקו איתנהו בהו. וצ"ל דבמצוה שבין אדם לחבירו מה שיש בהן בין אדם

ר' אלחנן רונק
ורמן
סבר קובץ
מאמרים

מסכת
ברכות

פירוש הרא"ש

פרק א

(א) ומימה סוף
למה לא תנו תכמים
ולמה אמר לאמרו
הן הסמוך על המיוב
כמו שחשב בכמה
מקומות. ונמה לעמ'
סיג לתקנת עניים
בטלו תשמת אלו
ממש ולמדו שאין
עליו תורת מאה כלל
לא לאמר ממעברות
עד שיהלים מסיטר
מדי שיהא מלאה
בעיניו כאלו לא נתן
ויחזור ויהלים:
(ב) לי נמי נמ"ח
דמאי' מיירי גם
בממון מדאוריימא
אלא שמפרש ביחבל'
מקנות תכמים שתקנו
שאין לו לבוכו יותר
מחומש: (ב) ושכר
המשרת בכסף הן
הסירוה מצא"כ
בשאר מתנות אמרינן
מיום לעשותם ולא
מיהסליקו שכרם אלא
לשנה"ב ובגמ' מרבי'
בשלות הקן מדי
המיב לחמן ייעב לך
ומלרכת ימים ומסיק
מסן קיא אמרו מדים
לי מוב לי מדי
מעלייהם יאכלו וכי
יש מדים מוב ויש
מדים שאינו מוב אלא
מוב לשמים ומוב
לבריות זהו מדים מוב
ומה זה מאמר לי מדי
מעלייהם יאכלו לי
הקב"ה חפץ יותר
במצות שבינה בפס
גם רצון הבריות
מבמצות שבין אדם
למקום:

ר' חיים
פאולאג'י

צְוָאָה מַחַיִּים

נִיקוּם לְבַטְּלוֹ בְּדָבָר דַּאֲנַן סַהֲדֵי כִּי לָא נִיחָא לֵהּ. וְאִם שֶׁלֹּא מָצִינוּ בַּפּוֹסְקִים שֶׁהִקְפִּידוּ בָּזֶה, אָנֹכִי מִירֵאי הַהוֹרָאָה אֲנִי וְאֵינִי סוֹמֵךְ עַל חָכְמָתִי בָּזֶה, וְשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה עָדֶיךָ.

טוב. **אַמְרִינַן** בְּיוֹמָא (פרק יום־הכפורים דף פה:): "עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם, יוֹם־הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, אֵין יוֹם־הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַד שֶׁיְּרַצֶּה אֶת חֲבֵרוֹ". וְכָתַב הָרִי"ף[1] בְּאַגַּדְתֵּה שָׁם, דְּכָל עוֹד שֶׁאֵינוֹ מְרַצֶּה אֶת חֲבֵרוֹ, גַּם מַה שֶּׁבֵּינוֹ לְבֵין הַמָּקוֹם אֵינוֹ מְכַפֵּר, יְעַיֵּן שָׁם. וְיֵשׁ לָתֵת טַעַם לַדָּבָר, דְּאִם אָדָם בָּא לִהְיוֹת מִתְרַצֶּה לַמָּקוֹם בַּחֲטָאִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּינוֹ לְבֵין הַמָּקוֹם, אִם־כֵּן כְּשֶׁמַּקְשֶׁה עָרְפּוֹ לְמַה שֶׁחָטָא עִם חֲבֵרוֹ שֶׁהַתּוֹרָה חִיְּבָתוּ שֶׁיְּפַיְּסֶנּוּ, יִהְיֶה בִּנְגִיעַת כָּבוֹד בְּגוּפוֹ, יִהְיֶה בִּדְרָדָא דְּמָמוֹנָא שֶׁחַיָּב לְשַׁלֵּם לוֹ, אִם־כֵּן כְּשֶׁבּוֹעֵט בָּזֶה, הֲרֵי הוּא חַס וְשָׁלוֹם כְּבוֹעֵט בְּתוֹרַת ה', וּמַה תְּשׁוּבָה הִיא זֹאת לָשׁוּב מִשְּׁאָר עֲבֵרוֹת הַנּוֹגֵעַ לַמָּקוֹם דַּוְקָא, בְּחַדֵּי דְּאֵין זוֹ תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, כִּי צָרִיךְ לִהְיוֹת נָקִי וָבָר לִפְנֵי הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא. וְהֵינוּ דְּדַיְּיק קְרָא (ויקרא טז, ל) "מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ", וְכָל עוֹד דְּנִשְׁאַר מַה שֶּׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, אֵינוֹ טָהוֹר וְנָקִי לִפְנֵי ה', וְהוּא בָּרוּר.

ע"ם וכסבר מסלי סרס"י לא יתמט בו מסמים להסמיק ביום לשוב ס' ע"ם: עבירות שבין אדם לחבירו וכו' . לדרש זה קלי לפני ה' לחטאתיכם דלעיל מיניה כי ביום הזה יכפר מכל חטאתיכם אשר עשיתם לפני ה' ולא חטאתיכם שלפני מברו וכ"ע דברים לאשריכם ישראל לפני מי ס' קלי לפני ה' לחטיפא דקרא לחטהרו שהוא עצמו מטהר להכם שנאמר וזרקתי וגו' ובמדרש ילקוט מסיים ביה ואומר מקוה ישראל ה' מה מקוה מטהר כו' והייט דישראל הם בחטאהם כטמאי מתים דכתי הזאה וסבילה וז"ם וזרקתי עליכם וגו' הם מי חטאת בהזייה ומקוה היא הטבילה והייט שיהיה להם מהרה נטורה ע"י שמחל להם הקב"ה על כל חטאתיהם וק"ל: לפני מי לחטם מטהרין כו'. ולכאורה לא זה מפורש בקרא דמייתי ומה ענין דמיון הטהרה לזריקת מים הוא מבואר כי טומאת יולה"ר שנקרא טמא כמ"ש לב מטהר ברא לי וגו' מכלל דלאיכא טמא שהוא מטיח את האדם לגד הטומאה שהוא טומאת מת כמ"ש לטמא רשב לדיק ומנקם להמיתו וכתו שטומאת מת בני הזאת מי חטאת וגם מהרה בתי מקוה כן בני בטומאת יולה"ר מהרה לגוף ולנפש וכמו שהזייה היא מן הטהור על הטמא ע"י אחר והטבילה במים ע"י עצמו לפני הטהור כן הדבר הזה וזרקתי עליכם מים וגו' הייטו מן הטהור הקב"ה על הטמא למהר הטמה ומהרתם מכל טומאותיכם היא טומאת הגוף ו"ם לפני מי לחטם מטהרים מטומאת הגוף וסמך ג"ם לקרא דמייתי לעיל לפני ה' תטהרו ומי

עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר | עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו. א"ר עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרין ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם ואומר (ירמיה יז) מקוה ישראל ה' מה המקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל:

כדרב הונא. דכיון שחטא תרי זימני סוב לין מספיקין ביום לעשות תשובה לפי שהעבירה דומה עליו כהיתר: ליטא הלא כרבי. דאמר [לעיל] אפי' בלא תשובה מכפר: אגב שאני. מאחר שעליו הוא

נמרא דף פז ע"א ארטא ואשוב ארטא ואשוב תרי זימני למה לי כדרב הונא [אמר רב] דאמר רב הונא [אמר רב] "כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו ס"ד אלא אימא נעשית לו כהיתר: ארטא ויוה"ב מכפר אין יוה"כ מכפר לימא מתניתי' דלא כרבי דתניא [רבי אומר] על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יוה"כ מכפר אפילו תימא רבי אגב שאני: רמי ליה רב יוסף בר חבו לרבי אבהו תנן עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חברו דכתיב (ויקרא פז) מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו

מטהר לחכם מטומאת הטמה ומטרם לה ונתתי לכם לב חדש היא מהרת הגוף ורוח חדשה היא מהרת הנטמה וע"ז לב מהור ברא וגו' ורוח נכון וגו':

הרי"ף

לכתוב דיש לחוכם וכוא לשוב לו: עבירות שבין אדם לחבירו וכו' . וקשיא לן מה סופיף עוד ר"ל כן מצריה לרדם ואם כא לכבוא לב ראיה מהכתוב שאמר לפני ה' תטהרו ת"ל לא היה לו לחזור ולומר עבירות שבין אדם למקום וכו' אלא ת"ל אלעזר מנין שאמר מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו ועוד נבאר מה דעתו דר"ע אם כא לפרש לא לחלוק כי לא מדע לם כוונת דברי ועוד מכו זה שאמר לאשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין מכו הלאשר וסמכה הזה וכמל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר לחכם ועוד לפי מה שכבא רבינא דרש הטקרא ומתו שכה לומר שהעבירות שבין אדם לחבירו אינם מטהרים ע"ד ולא בן מצריה

ר' שאול אלבג אלמשלבקי
"ביית מוצב", "ספר בנין אריאל"

הקסדת היו לריכין כתיסה בכל יום. ותמרו
רז"ל שפיי הספלת דעת האדם יכול להגלל
מלה"ר וכדאמי כעירוכין ומייתי קרא וסלף
בה שכר כרום. והיינו שעמת דערבה
שמוכסין אותה ויתכאר לפנינו כי הערבה
סי חלק ומשך ודומה לשפה. וגם יתכאר
ענין קטו שמכם דכרים ריל דכרי תורה
כדי לכפר על לשה"ר. דאתי דכור ומכפי
דכור. וכל תשא פון היינו לפי שכולם
בלה"ר. וכן הקסדת מכפרת על לה"ר.
ולפי שיש ללמד מן הקסדת הנכתשת
ונפשית דקה להשפיל דעתו מהשפלת הדעת
מנין מלה"ר. לפיכך הקסדת מעשרת כי
אין לאדם אם יעשיר אין יחוס לבנו:

ובהיות כסדת יוכים תלויה ככך שהרי
עכירות שכין האדם לחכירו
אין ירא מכפר. וכתבו כמה גדולים ונם
הריף כענין יעקב שאם לא תיקן האדם
עכירות שכינו לחכירו אין ויא מכפר אף
על העכירות שבינו למקום (וכיל שעשה כאן
לזה יתכאר (קמן). וכל הדכרים האלו
וכיוצא כהם אי אפשר לעשותן כעצמו:
אל ירא. אשר על כן הקדים הכתוב אה
יום שלפיו לעסוק בו בגמילות חסדים
לעמול את נפשו ואת נפשות אחיונים לעשות
עמהם צדקה וחסד ולרדוף בו אחר השלום
שמנהגו של העולם בשעת מעשה השלום
מתקרבין זאת עיי אכילה ושתיה. וכפין
מיש כחולין. אין כשתה אלא כאכילה השתי:

ועוד נראה כי כפנדת ירא היו קריבי
כל הקרבנות עולות ושלמות חוץ
מעשלמים. והשלמים הם שלום בין אדם
וכהנים וכעלים. לכן אוכלים כעריב הבשלן
כתו אחכה. ואכילתן כתו אכילת שלמים
שוכים משלמן גבוה. ומתוך כך יש ללמוד
כמה

כמה גדול השלום. ולכך יש להשתדל הרבה
ביום הכיפורים במעשה השלום בין אדם לחכירו
וכיש לרצות את חכירו כמה שחשת נגדו.
ואפילו אם הכירו חטא לו ראוי לבקש
קרבתו עתו כמו שעשה רב לבהיה עכחת.
וכמה אמוראי דהוו מהדרי לפיים ולרצות
את אחרים בפרי:

והנה מיש למעלה בשם הריף בפין
יעקב דמי שיש כידו עכירות
שבין אדם לחכירו ולא פיים את חכירו
אף שבינו לבין המקום אין מתכפרין לו.
יש ליתן טעם על זה. כי מלד הסברת
לא יבדק לשכינו כל מי אף פיי תשובה.
על אשר לא עשה את מאמר מלכו של
עולם:

אבל מדת חסדו יתי' עם האדם למדוד
לו כמדתו וכפי מעשיו עם כיו
כתותו. כך הקביה עושי עמו. ומיה הוא
חסד גדול עתנו יתכרך שמשוב את מדותיו
עם מדות כיו אמיים שאין להם ערך זה
עם זה ולכך נאמר ולך כי חסד כי אתה
משלם לאיש כמעשהו (כך אפשר לפרש
פשוק זה). וכיחזקאל נאמר אים כדרכיו
אשפוט אתכם כית ישראל. (ויש להרהיב
הדכור כפסוקי יחזקאל הללו) ניב יש לפרש
כך שמודד לכל אים כפי דרכו שהוא דורך
בה ובמו שאמרו רז"ל למי נוטל עון למי
שעוכר על פשע ולעורכת מרכבה דמעביר
כמיני" עוסיפין לו שנות חיים. וכך היא
המדה של רב חסד האמורה כיי מדות
הרחמים שאנו מתנהגין בהם ביריב ומחכירי
לפני המקום כאשר הורה את מרפיה.
וכמה גדולי ישראל פירשו ולא פני בהזכרה
לחוד אלא כמעשה שיעשו בפועל אלו
המדות של רחמים מה הוא רחום וחנון כוי:

יר' אל בי

פני משה — **איכו הן הגולין פרק שני מכות** — מראה הפנים ה 9

יש אומרים כך ויש אומרים כך ואם כתו אלו שאמרו שהיה בזוז משלל האויבים ובטה לבם ביון עבילות ותרמלאות שבת הוא לו ולהאומרים שהיה מתכב לפרנס חכמים
והלמידיהם שבת שבתים הוא לו: אבל כמובת • בלשכת הגזית קרוב אל המזבח: כמין יד וכו' ועל היד היה כתוב מקלט: אמר ר' פנחס טוב ויסר • אידי דאיירי
שמורה הדרך לחטאים דרים ליה לבלא קרא: לתה הוא טוב שהוא יסר • כלומר דקשיא ליה קרא דכתיב טוב ויסר הוא והכא טוב ויסר מיש שיך אלא אבל נני
אדם כדדרכו הא"ל טוב זה כמיני הטאים שהוא עושה כדין ויסר זה לפיים מעשרת הדין והוא יסר כמיני האדם אבל כלפי מעלה הכל לפיים מעשרת הדין הוא עושה.

דתני יעתוד לפיו כדין לפיכך דרים הכי
דשב ויסר הכל ענין אחד הוא וכאמת
שכל מדותיו כרחמים ולפיים מעשרת הדין •
לתה הוא טוב שהוא הכל יסר ולתה הוא
הכל יסר שהוא טוב וזהה שאין מעולם
מתקיים בדין כדתסיק ואזיל: שאלו
לחכמה • על דרך דמיון כלומר מלד
החכמה ומלד הבוחה לא היה להחשבת
שם היקון והקביה הוא משעה לפיים
מעשרת הדין ומקבלו בחשובה ולא עוד
אלא שכל הרוצה להשיב תורה לו דרך
לעשות תשובה שליחה וכחיקנה הם נגלה
ניב בדרשה דלעיל לתה הוא טוב וכו' כה
כלומר שתהה יחידה היא שהקביה מרבה
ומעשה לפיים מעשרת הדין בתה שהוא
מקבל התשובה ומורה ניב דרך החשובה
זה שבתה. ולתה הוא יסר על המדה
הראויה: כתיב כלשון לעד כאחר לעוף
כן קללת חנם לא תבא • ניל וכן חיים שדד
מתקיטו הכתוב בספרי הדשים ביים הוא

תורה אור

בוזז ובונה להן דימסיות ומרחצאות שבת ואין
תימר שהיה בוזז ומאכיל חכמים ותלמידיהם שבת
שבתים ומעיין שהודה סנהדרין גדולה אצל המזבח
*ולא תעלה במעלות על מזבחי ומה כתיב תמן
*ואלה המשפטים אשר תשים לפנידם תני ר' ליעזר
בן יעקב אומר *מקלט מ מקלט כתיב בפרשת דרכים כדי שידא הרוצח רואה
את הכתוב והולך אמר ר' אבון כמין יד היתה מראה להן את הדרך א"ד פינחס
*טוב וישר למה הוא טוב שהוא ישר ולמה הוא ישר שהוא טוב על כן יורה
חטאים בדרך שטורה דרך תשובה שאלו לחכמה חטא מהו עונשו אמרה להם
*חטאים תרדף רעה שאלו לנבואה חטא מהו עונשו אמרה להן *הנפש החוטאת
הוא תמות שאלו לקודשא בריך הוא חטא מהו עונשו אמר להן יעשה תשובה
ויתכפר לו היינו דכתיב על כן יורה חטאים בדרך יורה. לחטאים דרך לעשות
תשובה כתיב *בצפור לנוד בדרור לעוף כן (איש נודד ממקומו) ותמר אבן
תיפרוך שהיה עת ועונה ביי דמר רבי יוסי בן חלפתא עתים הן לתפילה אמר

שאלו לחכמה וכו' בחיטרי פיר המעורה נגר החמשו בחולק הד' מי' ד' ביאוריו שם כאלר. יפה ונהמד על ענין זה ואין כאן מקומו: ולחייל

ר' חיים קיר שמואל רוש, ספר שיחת מוסר

אפי' כקוצו של יו"ד מדבריה שריברה על אחיה.

וכבר ביארנו דבעבירות שבין אדם לחברו, לא מועלת כונה טובה ואפי' עשה ונתכוין לשם שמים, וכמו שמצינו בפנינה שאמרו חז"ל כי לשם שמים נתכונה, ואעפי"כ נענשה באופן חמור כל כך שמתו כל בניה, ככתוב "ורבת בנים אומללה", ואעפי"י שפנינה צדקת גמורה היתה, ובודאי הי' קשה לה מאד לצער את חנה, וכל מה שעשתה לא עשתה אלא להביאה לידי תפילה, והי' בכך מסי"ג ממש מצד פנינה, ובכ"ז מה נורא ענושה. וכל כך למה, כי הפוגע בחבירו, יהיו מחשבותיו אשר יהיו, הריהו כמכניס ידו לתוך תנור אש, ואין הכונה הטובה יכולה לשנות בזה מאומה, הסכנה שבעבירה בין אדם לחבירו היא כמציאות טבעית, ממש כשם שהאש שורפת בדרך הטבע.

מעין העולם הבא. כדכתיב (ישעיה ס"ו) והיה חדש מחדש ישרון לילה כיום אמר הקדוש ברוך הוא לא נתפכם שקנה (דף נ"ו): תני בר"ש בבתעתיא תנא יחיד ומתעה ושלה ומרגיז בשל רשות ונשל רשות ונשל נשמה. (הר"ש) יחיד לנמה ומתעה לם הכריעם לעבודה ושלה לתעלה ומרגיז לם סמם סמלן מכמנטטו טעל ממנו רשות לכרת לם מסוטל ו מיכן מאמר רשות דכתיב ומבאימי ט: בעורו של שמן. שמחקק לעמוד לם נעמן לתוכ מלם מלם: אלמא בריחה קיימא. לעולם לם מעמם ומכיחו שלם לעלה: מעבר הרעיפה. שמסרתם על מסיל שקרה ומסמלו: לחשוך קשרה של שרה. (ג) לעקור כל מנה מסיקה ובילקי: לשמור את כל הנשלם כלה. מדיע של מקרי"ם לעבר שלמעמן כן ע"י מקרי"ם מכרל (ג) לכרי"ר ומכי קלמר כל דמנמן כי לם מרמנ לם סיים מנמן לם מיכו לנמ: ברמת שור בברמת מרוקת ומנור בברמת קלוטות. לם מ מסרם ולם מ מעלם מכל לם מל יכך לסמ מרלם כ מימי

מתני' בארבעה פרקים. בשנה העולם נידון בי': בבני מרון. מפרש בגמ' (יח:): שנאמר היוצר יחד לבם וגו'. בגמ' (יח:) מפרש ליה: **גמ'** אילימא הא תבואה דקיימא. השתא בשמתוכר ומתוכנס לקטר: הרפתקי. מקרזם: דעדו עלה. שענכו עליה: דמחדרעא. שעתיד לגרוע בארבעתן הבא: דחד דינא. פעם אחת: קרי. כגון בכל מו שדפון(ג): נידונית לשעבר. קוקס שנזרעה דהייט פסח של אשתקד: נידונת להבא. בפסח שאחר זריעתה: נידון לשעבר. כיוס"כ של אשתקד עגור עליו: להבא. כיוס"כ שענכו בכשיו נקרוב. וכן לשון משנה במסכת

מתני' בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה *בעצרת על פירות האילן *בר"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון שנאמר *היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם *וברג נידונין על המים: **גמ'** הי תבואה אילימא הא תבואה דקיימא כל הני הרפתקי

תורה אור

בפסח על התבואה • בפ' מי שאמרו (ברכות דף יח:) נבי חסד שהקניטתו אשתו ערב ר"ה משמע דבר"ה שמע מתי רחמיה שמספרין זו לזו ז משמע מאחורי הפרגוד שכל הזורע בר"ה רלאשונה כדי מלקה לאותו ושמא בשמים בר"ה הוי מחברים דין הגזר בפסח לי' נמי כר' יהודה דאמר הכל נידונים בר"ה וגזר דין בפסח על התבואה: **שאירע** כה קרי • מקרה לשון אולי יקרה (בראשית מ:) לי נמי לשון קרי כמו אם חלמו עמי בקרי (ויקרא ט): **כמאן** מלינן הלילה אקירי ואמרינן כרבי יוסי • ולית

ראש השנה יח.

בר"ה כל באי עולם בו' כבני אמרנא. ככבשים שמעבין לפנן לעשרן ויולאין זה אחר זה בפתח קטן שאין יכולין לצאת כאחד: כמעלות בית מרון. הדרך קלר ואין שרים יכולין לילך זה בלד זה שהעמק עמוק משאי לידי הדרך: ר"ג ורב יהודה אמר שמואל בתחילות של בית דוד והלל גרסינן אמר רבה בר בר חנה בר': בתחילות של בית דוד. וכבני מרון בבני מ"לות של מלך. מרון לשון מרום ומגדל. וכן היו תוכין מוחס יוחאים זה אחר זה בעצמם למלחמה: וכולן נסקרין ובו'. ואע"פ שעוברין זה אחר זה: אף אנן נמי תנינא. דסלן נסקרים בקקיזה אחת מדעתיו מגא דרכן מלחתא למלחמה מהאי קרא היולר יחד לבם: ולביידו מייחד כי הדדי. בלבו של זה כך לבו של זה: הכי קאמר היוצר רואה יחד לבם. ומקרא דלעיל מייתי קא מהדר הבנים אל כל יושבי הארץ היולר אותם הבנים יחד אם לבם: **מתני'** על ששה חדשים שלוחים יוצאים. שקדשו ב"ד החדש ע"פ עדים כשלא את החדש ומחדשים הבאים לגולה יום שקדשוהו אם היום שלשים והחדש שאבר חסר אז היום ל"א והחדש שאבר מלא: מפני הפסח. והולכין הבאים עד הפסח מתן מן הבאתות: ועל אב מפני התענית. והולכין כל שאנת הימים מתן מן הבאתה: על אלול מפני ר"ה. מחדשים מפני המחול אלול ושאין ר"ה היום שלשים לאלול בגולה בגיס אין אלול משאבר ואע"פ שאפשר הוא בגיס שאבר יענרוהו ב"ד אי אפשר להן לדעת ועל כתפן הולכין אחר רוב שרים ואם לא ידעו מתי התחיל אלול לא ידעו יום שלשים אלו: ועל תשרי מפני תקנת המועדות. לאחר שקדשוהו ב"ד לאחרי הבאתמין יוצאין ליום המחרת והולכין עד מקום שיכולין להגיע עד החג ומחדשים אם עינרו ב"ד אם אלול ואם לאו כדי שלא יהא לנם עקבין ביום"כ ותוכות: פסח קטן. פסח שני לטמא ושהיה בדרך רחוקה בראשון: **גמ'** דאמר

התפלל ולא נענה מפני מה זה נענה וזה לא נענה זה התפלל תפלה שלימה נענה וזה לא התפלל תפלה שלימה לא נענה ר' אלעזר אמר כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין רבי יצחק אמר *יפת צעקה לארם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין וגזר דין דצבור מי מיקרע והא כתוב אחד אומר °כבסי מרעה לבך וכתיב °כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית נכתם עונך לפני מאי לאו כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין לא אידי ואידי לאחר גזר דין ולא קשיא כאן בגזר דין שיש עמו שבועה כאן בגזר דין שאין עמו שבועה כדרב שמואל בר אמי דאמר רב שמואל בר אמי ואמרי לה אמר רב שמואל בר נחמני אמר רב יונתן *מנין לגזר דין שיש עמו שבועה שאינו נקרע שנאמר °[ו]לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה אמר *רבא בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה אביי אמר בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים *רבה ואביי מדבית עלי קאתו רבה דעסק בתורה *היה ארבעין שנין אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים היה שיתין שנין תנו רבנן משפחות ארח היתה בירושלים שהיו מתיה מתין בני י"ח שנה באו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי אמר להם שמא ממשפחת עלי אתם דכתיב ביה °יכל מרבית ביתך ימותו אנשים לבו ועסקו בתורה והיו הלכו ועסקו בתורה והיו והיו קורין אותה משפחת *רבן יוחנן על שמו אמר רב שמואל בר איניא משמיה דרב מנין לגזר דין של צבור שאינו נחתם אינו נחתם והכתיב °נכתם עונך לפני אלא *אע"ג שנחתם נקרע שנאמר °כה' אלהינו בכל קראנו אליו והכתיב °דרשו ה' בהמצאו *התם ביחיד הכא בצבור *) ביחיד אומת אמר רבה בר אבוה °אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ °ויהי כעשרת הימים ויגף ה' את נבל [י' ימים] מאי עבידתייהו אמר רב יהודה אמר רב כנגד עשר לגימות שנתן נבל לעבדי דוד (*אמר) רב נחמן אמר רבה בר אבוה אלו י' ימים שבין ר"ה ליוה"כ: בר"ה כל באי העולם עוברין לפניו °כבני מרון: מאי כבני מרון הכא תרגומא כבני אמרנא ריש לקיש אמר °כמעלות בית *מרון (*אמר) רב יהודה אמר שמואל בתחילות של בית דוד אמר רבב"ח אר' יוחנן וכולן נסקרין בסקירה אחת אמר ר"נ בר יצחק אף אנן נמי תנינא °היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם מאי קאמר אילימא ה"ק דברנתו לכולי עלמא ומייחד לביידו כהדדי והא קא חזינן דלאו הכי הוא אלא לאו הכי קאמר היוצר רואה יחד לבם ומבין אל כל מעשיהם: **מתני'** *על ששה חדשים השלוחין יוצאין על ניסן מפני הפסח על

מילתא דהא רבה ורב חסדא תרוייהו לדיקים גמורים הוו מר מלגי ואתי מיסתא ומר מלגי ואתי מיסתא רבה היה ארבעין שנין ורב חסדא חיה השמין שנין ולא מצא ליה דמשוס מזלא הוה דלמא משום דרבה אתא מדבית עלי ריל דאע"ג לא לאו מזלא הוה מגין עליו זכות תורה ולא דהכא משמע דרבה לא היה לו זכות של גמילות חסדים והא אמרינן כפ' חלק (סנהדרין דף ז:) אמר ליה אביי לרבה מר הא תורה הא גמילות חסדים ויל דמ"מ אביי עסק עפי מיניה': **על** ניסן מפני הפסח • אבל על סיון מפני עצרת לא ערך דבאמר הדבר חלוי כדאמרי' לעיל (דף ה:) דתני רב שמעיה עצרת פעמים חמשה פעמים ששה פעמים שבעה: **ועל** אלול מפני ר"ה • מודיעים מה מתחיל אלול ושאין ר"ה ביום שלשים לאלול בגולה ונס למחרתו כדמשמע בפ"ק דביצה (דף ה:) ובפ' בכל מערבין (עירובין דף לא:) שהיו שאין שני ימים טובים של ר"ה מספק דלמא עברוה לאלול מ"מ אם לא ידעו מתי מתחיל אלול לא ידעו יום שלשים: **התחיל**